

OGINSKIŲ ANTSPAUDAI IR

mažamečio kunigaikščio Mykolo
Mikalojaus Oginskio (1849–1902)
piešiniai

LINAS BUBNELIS

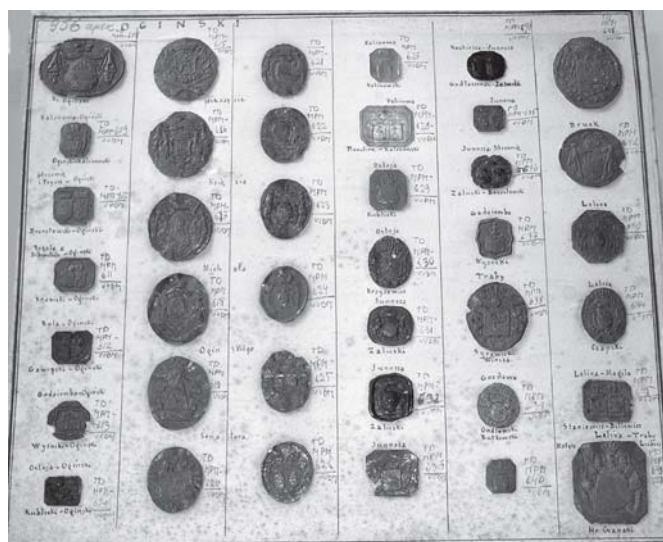
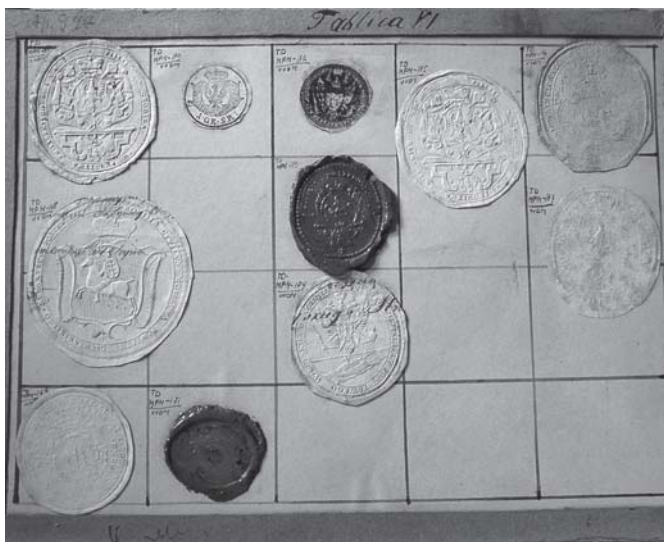
Antspaudas su Oginskių giminės herbu. LDM, MPM-608

„Palikimas – ką mums praeitis palieka, paveldas – ką mes iš praeities pasiimame ir naudojame kaip savastį, o kultūros paveldo vertybės – ką mes iš kultūros paveldo atsirenkame naudoti patys ir išsaugoti ateičiai.“

Prof. Jurgis Bučas

Lietuvos dailės muziejus (toliau – LDM) kartu su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka ir Lietuvos archyvų departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo mėnesį pradėjo įgyvendinti projektą „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“. Įgyvendinant šį projektą, tarp kitų skaitmeninimui atrinktų LDM eksponatų grupių pateko ir sfragistikos rinkinys. Tai buvo gera proga atidžiau patyrinėti rinkinyje saugomus antspaudus ir jų spaudus. Iki šiol tik labai nedidelė šio rinkinio eksponatų (tik spaudų) dalis yra buvusi rodoma parodose ir ekspozicijose. Beje, LDM sfragistikos rinkinys yra didžiausias ir

vertingiausias šalyje. Jame saugoma 1 136 vnt. eksponatų (į šį skaičių neįeina faleristikos objektai, kurie iki šiol buvo laikomi viename rinkinyje kartu su sfragistikos eksponatais). Čia saugomi XVII–XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) ir Abiejų Tautų Respublikos (toliau – ATR) valstybinių institucijų, didikų ir eilinių bajorų personaliniai, pareiginiai, amatininkų cechų, bažnytiniai, taip pat vėlesni (XIX–XX a.) spaudai ir jų antspaudai vaške, lake, popieriuje. Yra antspaudų ir iš kitų Europos kraštų, Rusijos. Beveik visi antspaudai yra autentiški, įspausinti įvairių spalvų lake arba vaške. Tikėtina, kad jie buvo iškirpti iš dokumentų (personaliniai – iš laiškų). Žinoma, kad veikusiam Vilniaus miesto muziejuje (šis valstybinis kultūros profilio muziejus veikė nuo 1933 m., o 1941 m. reorganizuotas į Vilniaus valstybinį dailės muziejų, kuris nuo 1966 m. vadinamas Lietuvos dailės muziejumi) jie buvo saugomi grupėmis po 10–40 vnt., suklijuoti ant kartoninių ir fanerinių lentelių.

Lietuvos dailės muziejuje saugomi antspaudai, suklijuoti ant fanerinių lentelių

Iš kairės: 1. Antspaudas su jungtiniu Oginskių ir (?) herbu (tai vieno iš apdovanotųjų Baltojo Erelio ordinu kunigaikščių Oginskių ir jo žmonos (jos giminės herbas sunkiai įskaitomas) jungtinis šeimos herbas, LDM, MPM-625; 2. Mykolo Kazimiero Oginskio (1728–1800) herbinis antspaudas Jo ranka įspausių antspaudų LDM rinkinyje yra daugiausia – 10 vnt. LDM, MPM-173; 3. Oginskių herbas (antspaudas primena atminimo medalį, o jo vaizdujyje yra herbinių, vaizdinio ir rašmeninio antspaudo elementų. Oginskių giminės herbas įkomponuotas ant relikvijoriaus, kurio kairėje (nuo žiūrovo – dešinėje) pusėje matome mokslo ir technikos atributus: gaubį, braižybos įrankius, o virš jų – monogramą: „I-O“. Taip, matyt, yra įamžinti visi Irenėjaus Kleopo Oginskio Rietave pradėti ir jo sūnaus Bogdano įgyvendinti darbai. Dešinėje relikvijoriaus pusėje matome karinius atributus: lanką ir strėlinę su strėlėmis, o virš jų – monogramą: „M-O“. Taip įamžinti vieno iš giminės atstovų – Lietuvos didžiojo etmono Mykolo Kazimiero Oginskio pasiekimai karinėje srityje. Vaizdulio viršuje Fortūna iš Gausybės rago pila gėrybes Oginskių giminei. Tikėtina, kad šį antspaudą sukūrė dailininkas-medalininkas, o šio memorialinio antspaudo, įamžinančio didžiausius giminės pasiekimus, užsakovas galėjo būti pats Bogdanas Oginskis arba jo brolis Mykolas Mikalojus Severinas Markas Oginskis, LDM, MPM-619

Ant jų po kai kuriais antspaudais yra ranka užrašytos pavardės, o virš jų – herbų pavadinimai. Apie 90 proc. antspaudų yra herbiniai. Kiti – rašmeniniai, vaizdiniai, portretiniai. Tokių antspaudų rinkinyje yra daugiau negu 900 vnt. Beveik visi jie iki šiol nebuvo tyrinėti.

Į muziejaus inventorinę knygą minėti antspaudai įrašyti 1953 m., taip pat grupėmis, jas lakoniškai įvardijant ir datuojant.

Likusieji rinkinio eksponatai yra patys antspaudavimo įrankiai – spaudai. Jie pagaminti iš įvairių metalų, dažniausiai iš bronzos. Kiti – iš pusiau brangių akmenų, kristolo ir kitų medžiagų. Yra ir signetų. Visi antspaudai autentiški. Juos sukūrė dailininkai, graveeriai, skulptoriai ar auksakaliai, deja, nežinomi. Jie vykdė konkrečius užsakymus, savo kūrinys nepalikdami parašų ir net inicialų. Į klausimą, kas buvo tie žmonės, šiandien galėtų atsakyti tik rašytiniai šaltiniai, kuriuos taip pat reikia tyrinėti.

Be jau minėtų eksponatų, rinkinyje taip pat saugomi nuo sfragistikos neatsiejami heraldikos objektai. Tai įvairių herbų antspaudai, klisės ir piešiniai. Plati rinkinio eksponatų chronologija apima baroko, rokoko ir klasicizmo epochas. Nekyla abejonių, kad rinkinį, tokį, koks jis yra dabar, saugojo jau ir LDM pirmtakas – Vilniaus miesto muziejus (1933–1941). To rinkinio susiformavimo ištakų reikėtų ieškoti 1855 m. įkurtame ir iki 1863 m. veikusiame pirmajame Lietuvos viešame muziejuje (Senienų muziejuje) bei Vilniaus mokslo bičiulių (1907–1940) ir Lietuvos mokslo draugijų (1907–1938) muziejiniuose rinkiniuose. Antspaudai, signetai, giminės relikvijos minimos ir Plungės dvaro savininko Mykolo Mikalojaus Severino Marko Oginskio (1849–1902) šeimos muziejaus rinkiniuose³.

LDM saugomame sfragistikos rinkinyje yra vienintelis neiškirtas antspaudas – jis saugomas kartu su autentišku laiško voku bei pačiu laišku ir Miesto muziejaus atspaudu spaudu. Ant laiško, adresuoto J. Lopacinskiui, yra Sapiegų antspaudas (LDM, MPM-35/a,b).

LDM sfragistikos rinkinyje yra eksponatų grupė, kuri, kaip rodo

tyrinėjimų rezultatai, greičiausiai yra buvusi sudaryta Žemaitijos kunigaikščių Oginskių dvare Rietave. Tai 25 Mykolo Mikalojaus Oginskio piešti herbai. Rinkinyje saugoma ir kitų šios garsios giminės atstovų paliktų relikvijų – jų ranka įspausių antspaudų (jų taip pat yra 25 vnt.). Ši eksponatų grupė atkreipia dėmesį ne vien savo sąlyginiu gausumu, bet ir originalumu. Čia yra ne tik herbinių, bet ir vaizdinių bei rašmeninių antspaudų, kurie iškalbingai pasakoja apie reikšmingus jų savininkų gyvenimo tarpsnius, veiklą, pasiekimus. Ne visus Oginskių antspaudus jau yra pavykę pilnai įvardyti, priskirti konkrečiam šios giminės atstovui ar atstovei.

KUNIGAİKŠČIŲ OGINSKIŲ ANTSPAUDAI RINKINYE

Oginskiai – garsi didikų ir kunigaikščių giminė, etnografinėje Lietuvoje gyvenusi apie 400 metų. Jų protėviai buvo švedų vikingai. VIII a. juos Ilmenio slava pasikvietė padėti formuoti kunigaikštystę. Daugelis jų, užbaigę misiją, pasiliko slavų žemėse ir sukūrė mišrias šeimas. Rietavo šakos Oginskių protėviai daugiausia buvo įsikūrę Kozelsko mieste (dabartinė Kalugos sritis). XIII a. Kozelskas ir jo apylinkės priklausė Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei (LDK). 1514 m. sustiprėjusi Maskvos kunigaikštystė Kozelską atėmė. Taip pasisukus istorijos ratui, paskutinis Oginskių giminės vikingas – Jurgis Titas su sūnumis Grigorijumi ir Vladislovu nutarė pasitraukti iš slavų valdomų žemių į LDK gilumą. Būtent tada prasi-dėjo Oginskių migracijos kelias Vakarų kryptimi. Ir taip spalvingas aristokratiškas paukštis, nešinas šios giminės herbu, 1514 m. iš speiguotų Kalugos srities Kozelsko apylinkių kartu su tirpstančiomis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdomis pasuko į Vaka-

(Nukelta į 53 p.)